

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Nagy Lenke

Cím:

Emlékek az Újépületből

Forrás:

Új Magyarország

Bz.

(Hely)

1942 okt. 1.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

Osztályozás

Tárgy

9.439

Hely

Idő

"1848"

Személy

Emlékek az Újépületből

Olyan idöket élünk, mikor senki sem ér rá egyébbel, mint a mával törödni: béke-évek jellegzetessége túlsokat foglalkozni a történelemmel s aprólékos figyelemmel, vagy lelkesedéssel fordulni letűnt, fényes, nemzeti korszakok, akár véres, kegyetlen tragédiák felé. De melyik hazafi felejtethné mindezt, különösen az utóbbiakat, a magyar lét e mély szántásait? Október 5-ike feketelobogós dátum; harcban és békében egyaránt az aradi tizenhárom emlékezete. Am hányan és hányan voltak üldözöttek és szenvedők hosszú évekig negyvennyolc után s minö kegyetlenségekben álltak a magyar ünnepek és hét-köznapok. Mennyien voltak csodálatos hősök, asszonyok, gyermekek, egyszerű emberek. Mindenki egyért: a hazáért. Elöt-tünk állnak a Neugebäude kaszárnya körvonalai, eszünkbe jutnak az aradi kazamaták. De ha régi könyveket forgatunk, akkor elevenednek fel előttünk a maguk valójában, akkor látjuk meg közelről rácsos ablakaikat s rabláncra vert lakóikat. Elfelejtett kis könyvecske az, amit Podhorszky Mária adott ki 1889-ben „Egy államfogyónő naplója” címen saját viz-szotagságairól. Résztvevö olvasókhöz

fordult vele öregségében anyagi gondjai közt. Azért jutott börtönbe 1852-ben, mert bujdosókat rejtegetett és barátság fűzte Kossuth anyjához és nővéréhez.

Mint tizenhétéves fiatal lány került Podhorszky Mária anyjával együtt az Új-épületbe, de itt évekig nem találkozhat-tak, mert különböző emeleteken voltak s csak néha sikerült az ablakból, vagy a folyosón egy-egy pillantást vetni másra. Csak „a jólelkü olasz örök” bántak a rabokkal részvétellel, emberségesen és ök juttattak titokban írószereket, pap-írt anyának és lányának, hogy közvetí-tésükkel levelezhessenek. Így írja le az Újépületet Podhorszky Mária: „Négy sze-geltes épített kétemeletes laktanya, kö-röskörül folyosókkal, mely rendes sétat-helyünkül szolgált. A folyosókat ajtók zárják el, melyeken kis rácsoszt ablakok vannak az ör számára. Ma éppen kedve-zett a sors, mert egy jólelkü olasz fiú állt ört, de nem reám vigyázott, hanem a lép-ésöt leste: nem jön-e a profosz a foglyo-kat kémlelni; ha meglátja az ör, hogy jön, visszafordul. Mi ekkor már tudjuk, hogy az ellenség közeledik, a folyosó kö-zepére megyünk sétálni, otthagyjuk a kis

rácsos ablakot, ahol beszélgettünk. Min-den folyosón csak egy szoba ajtaját szok-ták felnyitni, így a négy folyosón négy szoba lakóját eresztik ki egyszerre friss levegöt szivni. A férfiak közül sokan láncsal terhelve sétálnak“...

Miért került némelyik fogoly ide? „Az Újépület ma két vendéggel szaporodott. Az egyik a Kossuth-dalt énekelté, a másik talásán Kossuth arkéjét találták meg.“ Podhorszkyékön két szobát bérelt a fiatal Olaszalchi herceg Rakotcai nevü nevelőjé-vel. Drottmani, a híres rendörfönök öket is kérésre idözte: „Kikérdezésük és igazolásuk után hazabocsátották volna öket, de a kis herceg véletlenül halálfejet ábrázoló melltűt viselt, amely az aradi vér-tanuk emlékének jelvénye volt, viselőjét megbüntették. Így az ifjú herceget is két hétre ittmarasztalták“.

A rendörfönök felesége Sigray grófnö volt: „Magyar érzelmü nemes szive áldás-ként működött a Bach-korszakban, sok államfogyó neki köszönhetette kiszabadítá-sát.“ Teleki Blankán kívül még egy fogoly-társnöröl emlékezik meg a könyvecske: „Ma kellemes szórakozásban részesültem, mert a másik folyosón Gosztonyiné úrnö ajtaját is most nyitotta fel a kulcsos. Na-gyon örvendünk, ha néha egyszerre sétál-gatva, pár percig beszélgethetünk. Goszto-nyiné elmondta, hogyan és miért hozták

ide. Gyöngyös mellett levö birtokán lakott, hol vendégszerető házánál Sárossy Gyulá-nak menhelyet adott. A zsandárok saját négyesfogatán hozták ide. Talán a szegé-nyek nemtöje vezette ide segítségünkre, mert áldásos keze böven osztotta jötéte-ményeit. A fogház szabálya ugyan nem en-gedi, hogy a foglyoknál pénz legyen; ide-érkezésük alkalmával az irodában elveszik tölük s ott a parancsnok kezeli. Minden reggel kilenc órakor feljön a profosz a ka-pitánnyal szobalátogatást tartani, megkér-dezik, mit akarunk hozatni. Gosztonyiné felhasználta az engedelmet, minden nap igen sok élelmicikket íratott fel, melyet kiosztatott a szükölködö rabtársak között. Anyám is, én is külön költöttünk. Ha a parancsnok szagnál levö pénzünk elfogyott, feljött a profosz mondani: tessék pénzért íratni, mert elfogyott. Hisz nemrégén kap-tunk, mondám. Erre ö azt felelte: a mama sokat fogyaszt, — nála pedig az ellenkezőt, hogy én költök sokat...“

A foglyok akárhányszor borzalmas jele-netek tanui: „Tegnap a haditörvényszék négy magyar parasztot agyonlövetett, mert egy zsandárt a kocsmában megverték... Szegény embertársaim, reggeli sétám alatt még beszéltem velük, estére kelve, mind a négyet láttam a pap előtt térdelve imád-kozni az udvaron...“

Az egyik közeli cellában volt *Teleki Blanka*: „Az ő ajtaja nincsen bezárva. Különös kedvezményből akkor mehet ki a folyosóra, amikor akar. Minden este megkopogtatja ajtómat, melynek rostélyához állva, hallgatom beszédjét. *A fenkölt lelkű grófnő valóságos univerzális zseni. Hét nyelven beszél, a török nyelvet most tanulja. A hadbírósnál senki sem tud törökül. Haragusznak, mert nem tudják elolvasni a grófnő török jegyzeteit.* Mennyit tanultam tőle, mennyit köszönhetek neki. Beszél utazásról, művészetéről, zenéről... Egyszer egy kis szürke márványból készült Mária-szobrocskát hozott eléem, melyet az Ujéületben faragott. Biztatott, hogy tétlenül ne legyek soha. Lelkemet mindig foglalkoztassam...“

Teleki Blankát előbb vitték el *Kufsteinba*. Fogolytársnője látja, amint az ítélet kihirdetése után a haditörvénszékéről visszajön: „Büszke, szép arca ki volt pirulva, fekete szemei tűzben égtek: *elítélték tíz évre...*“

A napló íróját négyévi vizsgálati fogság után tizenötévi súlyos börtönre ítélik

s ezt az időt a *Spielbergen* kell töltenie. De a tizenöt évből csak hónapok lettek: a császári pár magyarországi látogatásakor sok politikai elítélt amnesztiát kap: „Pozsonytól a vagonok tele voltak várfoglyokkal. *Az egyikbe cigányok telepedtek le. Egész uton Rákóczi- és Klapka-indulót húzták. Pénzt nem fogadtak el, mert, amint mondták: ezek az urak rég nem hallottak magyar nótát.* Az állomásokon a közönség éljennel fogadott bennünket. Pestre érve, engem is vártak ismerősök, rokonaim. Nem ismertek fel.“

Lassankint kiürült idehaza az Ujéület is. Am hány, meg hány lakója, hány áldozata volt; mennyi magyar vér folyt azon a helyen, amit ma *Szabadság-térnek* hívunk. Valamikor *Széchenyi-ligetnek* nevezték, mert a legnagyobb magyar létesített is nyilvános kertet a poros Pestnek s felesége ültette az első fát az *Ujéület* elé. A döblingi élőhalott egyik mostoha-leánya mélységes szomorúsággal írta Pestre: „Mi van a szép kis sétatérrel, melyet apa annyira szeretett?...“

Nagy Lenke